

БАНКНЫ ТУХАЙ ХУУЛЬД НЭМЭЛТ, ӨӨРЧЛӨЛТ ОРУУЛАХ ТУХАЙ ХУУЛИЙН ТӨСЛИЙН ҮЗЭЛ БАРИМТЛАЛ

Нэг.Хуулийн төсөл боловсруулах үндэслэл, шаардлага

Нийгмийн даатгалын сангаас олгох тэтгэврийн тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төслийг боловсруулах дараах хууль зүйн үндэслэл болон практик шаардлага байна. Үүнд:

1.1.Хууль зүйн үндэслэл, шаардлага

Монгол Улсын Их Хурлын 2020 оны 52 дугаар тогтоолын 1 дүгээр хавсралтаар баталсан ““Алсын хараа-2050” Монгол Улсын урт хугацааны хөгжлийн бодлого”-ын 3.1-д “Нийгмийн халамжийн тусламж, үйлчилгээг өрх, иргэдийн эрэлт, хэрэгцээ, шаардлагад нийцүүлэн хөгжүүлнэ” гэж тодорхой арга хэмжээнүүдийг хэрэгжүүлэхээр заажээ.

Мөн тогтоолын 2 дугаар хавсралтаар баталсан ““Алсын хараа-2050” Монгол Улсын урт хугацааны хөгжлийн бодлогын хүрээнд 2021-2030 онд хэрэгжүүлэх үйл ажиллагааны зорилт”-ын 3.1.18-д” Ахмад настан, хөгжлийн бэрхшээлтэй хүнд үзүүлэх урт хугацааны тусламж үйлчилгээний нэгдсэн, цогц тогтолцоог бүрдүүлнэ” гэж тус тус заасан байна.

Мөн Нийгмийн даатгалын ерөнхий хуулийн 4 дүгээр зүйлийн 4.1.13 дах хэсэгт зааснаар “**тэтгэвэр**” гэж нийгмийн даатгалын хууль тогтоомжид заасны дагуу өндөр насны, хөдөлмөрийн чадвар алдсаны, тэжээгчээ алдсаны тэтгэвэр авах эрх үүссэн даатгуулагч, хүнд сар бүр олгох мөнгөн хөрөнгийг хэлнэ гэж зааж өгсөн байна.

“Нийгмийн даатгалын сангаас олгох тэтгэврийн тухай”-ийн 3 дугаар зүйлийн 3.1 дэх хэсэгт зааснаар тэтгэвэрийг :

1. өндөр насны;
2. хөдөлмөрийн чадвар алдсаны;
3. тэжээгчээ алдсаны гэсэн төрлүүдтэй байхаар хуульчилжээ.

Дээрх тэтгэвэр авагч иргэдийн орлогын эх үүсвэр нь “Нийгмийн даатгалын сангаас олгох тэтгэврийн тухай хууль”-д заасны дагуу үүсч байгаа билээ. Нэгэнт байнгын тогтвортой орлоготой байх тул “Банк, эрх бүхий хуулийн этгээдийн мөнгөн хадгаламж, мөнгөн хөрөнгийн шилжүүлэг, зээлийн үйл ажиллагааны тухай” хуулийн 5 дугаар зүйлийн 5.1.1 дэх хэсэг, мөн хуулийн 20 дугаар зүйл, Иргэний хуулийн 451 дүгээр зүйлд тус тус заасны дагуу зээлийн гэрээ байгуулах эрх үүсэж байгаа болно.

Тэтгэврийн зээлийн гол зорилго нь өндөр настай иргэдийн нийгмийн баталгааг хангахад чиглэсэн байдаг билээ. Энэхүү зорилгыг баталгаажуулж хууль тогтоогчийн зүгээс “Ахмад настны тухай хууль”-ийн 8 дугаар зүйлийн 8.3-т “*Ахмад настны орлогын баталгааг хангах зорилгоор тэтгэврийн хэмжээг хүн амын амьжиргааны доод түвшин, хөдөлмөрийн хөлсний доод хэмжээ болон инфляцийн өөрчлөлтийг харгалзан Засгийн газар тухай бүр нэмэгдүүлнэ*” гэж хуульчилж өгсөн.

Иймд дээрх хууль эрх зүйн баримт бичигт тусгасан зорилго, зорилт нь хуулийн төслийг боловсруулах үндэслэл болж байна.

1.2.Практик үндэслэл, шаардлага

Манай улс зах 2010 онд банкны туха хууль, 2023 онд “Нийгмийн даатгалын сангаас олгох тэтгэвэрийн тухай хууль”-ийг тус тус баталаж хэрэгжүүлээд байгаа билээ.

Нийгмийн даатгалын санд 2024 онд 5.6 их наяд төгрөгийн орлого төвлөрүүлснээс давхардсан тоогоор 761.9 мянган хүний тэтгэвэр, тэтгэмж, төлбөрт 5.1 их наяд төгрөг зарцуулсан байна.

Тэтгэврийн тогтолцоо нь санхүүгийн хувьд тогтвортой бөгөөд хүртээмжтэй байх тэнцвэрийг хадгалахын зэрэгцээ ахмад настны амьжиргаанд хүрэлцэхүйц зохистой байх шаардлагыг хангасан байх ёстой.

Манай улсын 60 ба түүнээс дээш насны ахмад настны тоо 2010 байдлаар 5.8 хувь, 2021 оны байдлаар 7.9 хувь, 2024 онд 9.3 хувь байгаа бол 2030 онд 11.9 хувь, 2050 он гэхэд 5 хүн тутмын нэг нь 60 ба түүнээс дээш настай болох тооцоолол байна. Хүн амын дундаж наслалт (0 наснаас тооцоолсон) 2024 онд 71.7 жил болж 2000 оны дундаж наслалттай харьцуулахад 8.6 жилээр өссөн. Харин эрэгтэйчүүдийн дундаж наслалт мөн онтой харьцуулахад 7.5 жилээр нэмэгдэж 67.9 жил, эмэгтэйчүүдийн дундаж наслалт 11.0 жилээр нэмэгдэж 77.1 жил болж жилээс жилд өсөх хандлагатай байна.

Дэлхийн банкнаас хийсэн судалгаагаар Монгол Улсад нийгмийн даатгалын сангаас болон цэргийн тэтгэвэр авагч 2024 онд 531.8 мянга байсан бол 2030 онд 605.0 мянга, 2040 онд 728.0 мянга, 2050 онд 1,100.0 мянгад хүрэхээр байна.

Нэгдсэн Үндэстний Байгууллагаас Монгол Улсын хүн амын хэтийн тооцооллыг 2024 оны байдлаар эмэгтэй хүн 55 наснаас хойш 25 жил, эрэгтэй хүн 60 наснаас хойш 16 жил амьдарч байна гэж тооцсон. Ирээдүйд буюу 2050 онд уг хугацаа эмэгтэй хүний хувьд 28.4 жил, эрэгтэй хүний хувьд 19.6 жил болж өсөхөөр байна.

Монгол Улсын тэтгэврийн даатгалын сангаас 2024 онд 4.4 их наяд төгрөгийг 509.1 мянган тэтгэвэр авагч (үүнээс 81 хувь буюу 414.3 мянга нь өндөр насны тэтгэвэр авагч)-ийн тэтгэвэрт зарцуулсан.

Улсын төсвөөс тэтгэврийн даатгалын санд 2022 онд 840 тэрбум төгрөг, 2023 онд 760 тэрбум, 2024 онд 1.2 их наяд төгрөг олгосон бол 2025 онд 1.45 их наяд төгрөг олгоно. Цаашид 2030 онд 3.7, 2035 онд 5.7 их наяд төгрөгт хүрэх төлөвтэй байна. (Үүнд 1995 оноос өмнө тэтгэвэр тогтоолгосон иргэдийн болон цэргийн албан хаагчдын тэтгэврийн зардлыг багтсан болно.)

Тэтгэвэр авагчдын 45 орчим хувь нь бүрэн тэтгэврийн доод хэмжээ, 16 орчим хувь нь хувь тэнцүүлсэн тэтгэврийн доод хэмжээ авч байна. Тэтгэврийн доод хэмжээг тэтгэврийн хэмжээтэй зэрэгцүүлэн удаа дараа нэмсэн нь Монгол Улсын Үндсэн хуулийн 19 дүгээр зүйлд “...Төрөөс хүний эрх, эрх чөлөөг хангахуйц эдийн засаг, нийгэм, хууль зүйн болон бусад баталгааг бүрдүүлэх...үүргийг иргэнийхээ өмнө хариуцна” гэж зааж өгсөнтэй нийцэж байгаа болно.

Тэтгэвэр авагч иргэд нь амьдралын хэрэгцээ шаардлагаар банкны үйлчилгээ эрхлэгч хуулийн этгээдүүдээс тэтгэвэр барьцаалсан зээл авч байгаа болно. Уг тэтгэвэр барьцаалсан зээлийн хүү нь өндөр байгаа шалтгаан нөхцлийн улмаас тухайн төрлийн харилцаанд оролцогч иргэд нь зээл, зээлийн хүүгийн дарамтад орох нөхцөл байдал үүсч байна. Энэ нь тэтгэвэр авагч иргэдийн орлогын эх үүсвэр алдагдах нөхцөл

шаардлага бий болгож байх тул банкны тухай хуульд нэмэлт өөрчлөлт оруулах зайлшгүй шаардлагыг бий болгож байна.

Хоёр.Хуулийн төслийн зорилго, бүтэц, зохицуулах харилцаа, хамрах хүрээ

Хуулийн төслийг Хууль тогтоомжийн тухай хуулийн 22 дугаар зүйлийн 22.1.2-т заасны дагуу хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах хэлбэрээр дараах асуудлыг тусган боловсруулна. Үүнд:

Банкны тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төсөлд тогтоолгож буй нөхцөлийн тэтгэврийн насыг аажмаар нэмэгдүүлэх зэрэг зохицуулалтыг тусгана.

Гурав.Хуулийн төсөл батлагдсаны дараа үүсэж болох эдийн засаг, нийгэм, хууль зүйн үр дагавар

Хуулийн төсөл батлагдсанаар дараах эерэг үр дагавар бий болно. Үүнд:

1. Ахмад настны тэтгэврийн зээлийн хүү буурна
2. Ахмад настны нийгмийн баталгааг хангахад чухал ач холбогдолтой.

Дөрөв.Хуулийн төсөл Монгол Улсын Үндсэн хууль, Монгол Улсын олон улсын гэрээ болон бусад хуультай хэрхэн уялдах, хуулийг хэрэгжүүлэхэд шинээр боловсруулах, хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах, хүчингүй болсонд тооцох тухай хууль тогтоомжийн талаарх санал

.....

--- оОо ---